

Voorzitter

In stemming komt het amendement-Rouvoet (stuk nr. 21).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Artikel 8, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Rouvoet (stuk nr. 21), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 9 t/m 29c worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Lansink (stuk nr. 18) tot invoeging van een nieuw artikel 29d.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

De artikelen 29d (oud) t/m 31 en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Twee collega's hebben gevraagd, namens hun fractie vooraf een stemverklaring te mogen afleggen. Deze verklaringen kunnen enkele seconden langer duren dan een doorsnee stemverklaring, maar hiermee is een derde termijn voorkomen.

□

De heer **Lansink** (CDA): Voorzitter! Uit mijn bijdrage in eerste en tweede termijn hebben de Kamer en de bewindslieden kunnen opmaken dat mijn fractie bij dit wetsvoorstel voor een zeer moeilijke afweging heeft gestaan. De afweging was moeilijk – niet moeizaam – omdat de collega's stuk voor stuk een goede inbreng hebben geleverd en ook de bewindslieden hebben aangetoond dat zij de argumenten voor de "neen"-benadering op zichzelf konden billijken. Daarbij hielden zij uiteraard vast aan hun "neen, tenzij"-benadering, waar overigens ook veel voor te zeggen is.

De wijze waarop de ministers op de inbreng van de Kamer hebben gereageerd, hebben onze aarzelingen weggenomen. Dit geldt ook voor de minister van Justitie op het punt van de internationale aspecten. Bovendien is de wet, door aanvaarding van een tweetal wijzigingsvoorstellen, verbeterd. Wanneer wij zo eensgezind mogelijk dit wetsvoorstel aanvaarden, is dat een richtingge-

vend kader voor de toekomst voor al degenen die medisch-wetenschappelijk onderzoek, ook op grond van de "neen, tenzij"-benadering, nodig hebben of willen uitvoeren. Om die reden zal mijn fractie voor dit wetsvoorstel stemmen.

□

De heer **Rouvoet** (RPF): Voorzitter! De centrale vraag voor de RPF-fractie is of zij medeverantwoordelijkheid wil dragen voor deze wet, inclusief het "neen, tenzij"-principe ten aanzien van onderzoek met wilsonbekwamen. Zoveel is in het debat wel duidelijk geworden: wie dat laatste niet voor zijn rekening wil nemen, rest weinig anders dan tegen het gehele wetsvoorstel te stemmen, alleen al om wetstechnische redenen.

Tegen het wetsvoorstel stemmen, acht mijn fractie evenwel niet verantwoord, gelet op het belang dat ook zij hecht aan de totstandkoming van een normstellende wet terzake van medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen. Zo gemakkelijk wil mijn fractie zich hier echter niet van afmaken. Dat zou onrecht doen aan het onderwerp en aan de minister. Zij heeft recht op finale duidelijkheid over de inhoudelijke afweging van de fracties. Het zou ook onrecht doen aan het debat.

Voorzitter! Staande voor de keuze tussen inbreuk op de lichamelijke integriteit van wilsonbekwamen en een mogelijke vermindering van de zorgmogelijkheden voor groepen mensen, heeft de RPF-fractie van meet af aan tamelijk vanzelfsprekend de neiging gehad het zekere voor het onzekere te nemen en te kiezen voor maximale bescherming van de zeer kwetsbare groep van wilsonbekwamen.

Wel heeft mijn fractie zich opengesteld voor argumenten en waarborgen. Die zijn ook gegeven. Ik hoef ze nu niet allemaal op te sommen, maar ik denk hierbij met name aan de subjectivering van het begrip "verzet" en de nadere aanduiding van onderzoek met verwaarloosbare risico's en minimale bezwaren. Hierdoor is, naarmate het debat vorderde, de afstand kleiner geworden die aanvankelijk bestond tussen de opvatting van de RPF-fractie en het wetsvoorstel. De zeer grondige en zorgvuldige behandeling, de brede overeenstem-

ming over de strikte en met waarborgen omklede toepassing van de uitzonderingen en de royale wijze waarop de minister aan ook onze zorg is tegemoetgekomen met toezeggingen, preciseringen en maar liefst zeven nota's van wijziging, hebben mijn fractie ervan overtuigd dat de uiteindelijke invulling van het "neen, tenzij"-principe geen onaanvaardbare inbreuk op het grondrecht van lichamelijke integriteit van wilsonbekwamen inhoudt. Dat betekent dat ook de RPF-fractie dit wetsvoorstel inzake medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen zal steunen. Dat is niet alleen plezierig voor de bewindslieden, die duidelijk hebben aangegeven dat zij zeer veel waarde hechten aan een zo breed mogelijk draagvlak voor dit wetsvoorstel in de Kamer, maar ook voor de RPF-fractie, die niet graag haar steun aan dit wetsvoorstel zou hebben onthouden.

In stemming komt het wetsvoorstel.

□

De **voorzitter**: Ik constateer, dat het wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Goedkeuring van de op 16 juli 1993 te Genève tot stand gekomen Internationale Cacao-overeenkomst 1993, met bijlagen (Trb. 1994, 135 en 1995, 11) (24059)**, en over:

- de motie-Rabbae over het vragen van een oordeel van het Europees Hof (24059, nr. 8).

(Zie vergadering van 10 september 1997.)

De artikelen 1 en 2 en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat het wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen.

De motie-Rabbae (24059, nr. 8) is in die zin gewijzigd, dat het dictum thans luidt:

Voorzitter

Motie

“verzoekt de regering te bevorderen dat, indien in de “richtlijn van het Europees Parlement en de Raad inzake voor menselijke voeding bestemde cacao- en chocoladeproducten” zou worden toegestaan dat maximaal 5% andere plantaardige vetstoffen dan cacao- en chocoladeproducten mag worden toegevoegd, het Europees Hof zijn oordeel uitspreekt over de vraag in hoeverre deze richtlijn alsdan in overeenstemming is met de Internationale Cacao-Overeenkomst 1993 en het Verdrag tot oprichting van de EG,”.

Deze gewijzigde motie is voorgesteld door het lid Rabbae. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 9 (24059).

De motie is inmiddels rondgedeeld; naar mij blijkt, is er geen bezwaar tegen om er aanstonds over te stemmen.

In stemming komt de gewijzigde motie-Rabbae (24059, nr. 9).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, de SP en de groep-Nijpels voor deze gewijzigde motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Aanpassing van de Kieswet, Gemeentewet en Provinciewet in verband met de invoering van de Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens en aanpassing aan het geïntegreerd vreemdelingenbeleid (25343)**.

(Zie vergadering van 10 september 1997.)

De aanhef van artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Oedayraj Singh Varma (stuk nr. 9, I).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van GroenLinks voor dit amendement hebben gestemd en die van de

overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Ik stel vast, dat door de verwerping van dit amendement de andere op stuk nr. 9 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

Onderdeel A wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen B t/m P wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen II t/m VIa worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het gewijzigde amendement-M.M. van der Burg/Hoekema (stuk nr. 13) tot invoeging van een artikel VIb.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, de SP, de PvdA, D66, het GPV, de groep-Nijpels en de Unie 55+ voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Artikel VII en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf.

□

Mevrouw **Oedayraj Singh Varma** (GroenLinks): Voorzitter! De fractie van GroenLinks is altijd voor de versterking van de rechtspositie van allochtonen in dit land. Daar valt het kiesrecht ook onder. GroenLinks is voor een verbreding van het kiesrecht op plaatselijk niveau naar kiesrecht op provinciaal en eigenlijk ook op landelijk niveau. Het onderhavige wetsvoorstel is – zeker nu de twee amendementen zijn verworpen – een verslechtering van de rechtspositie van migranten, ook op het gebied van kiesrecht. Daarom zal GroenLinks tegen dit wetsvoorstel stemmen.

De heer **Van Boxtel** (D66): Voorzitter! Er is zojuist gestemd over het amendement-M.M. van der Burg/Hoekema. Volgens ons heeft de

meerderheid voor gestemd, want de CD is er niet. Ik verzoek u dan ook de uitslag opnieuw te bezien.

□

De **voorzitter**: Ik heb de uitslag vastgesteld. Als wij over gaan stemmen, moet er hoofdelijk gestemd worden.

De heer **Van Boxtel** (D66): Voorzitter! Het gaat om opnieuw stemmen, niet om hoofdelijk stemmen. De vraag was even, of de analyse klopt dat het amendement verworpen is.

De **voorzitter**: Als er onzekerheid is over de uitslag, dient er volgens het reglement hoofdelijk te worden gestemd. Als de Kamer dat voor één keer wil doen...

De heer **Bolkestein** (VVD): Hoeveel leden hebben voor dit amendement gestemd?

De **voorzitter**: Er zijn 74 stemmen voor. Er is één fractie weg.

Ik heb even het Bureau wetgeving geraadpleegd: dat zijn de mensen met de hoogste wijsheid terzake hier in huis. Zij hebben gezegd dat, als je vaststelt dat er 74 stemmen voor zijn uitgebracht, het amendement in feite is verworpen. De enige mogelijkheid die wij krachtens ons eigen reglement hebben, is dan een hoofdelijke stemming.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Het gaat er ook om hoeveel mensen uiteindelijk tegen hebben gestemd. Het gaat om de stemmen voor en de stemmen tegen.

De **voorzitter**: Nee, de stemming geschiedt aan de hand van de stemmen voor. Zo tellen wij altijd.

De heer **Korthals** (VVD): Zo is het, voorzitter, en dan kan niet achteraf een hoofdelijke stemming worden gevraagd.

De **voorzitter**: Ingeval van twijfel kan dat wel. Er is vastgesteld dat er 74 stemmen voor waren. Daarover bestaat geen verschil van mening. Derhalve is het amendement verworpen.

De heer **De Graaf** (D66): Voorzitter! Gelet op de grote onduidelijkheid en op de procedure, kan ik mij